

Miessakit ry

Lausunto lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta (OM 31/41/2015)

Miessakit ry kiittää oikeusministeriöltä 26.1.2016 saamastamme tiedotteesta lausuntopyyntöön (OM 31/41/2015) liittyen. Olemme tutustuneet oikeusministeriön lainvalmisteluosaston 25.1.2016 päivättyyn muistioon, johon on koottu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983, lapsenhuoltolaki) soveltamisessa oikeusministeriön tietoon tulleita konkreettisia ongelmia ja ehdotuksia.

Yhdistyksemme näkökulmasta muistiossa on kiitettävällä laajuudella ja tässä vaiheessa riittävällä tarkkuudella tuotu esille ne keskeiset kohdat, joihin asian tiimoilta kaivataan ratkaisuja ja tarkennuksia, ja joihin liittyy juuri esille nostetun mukaisia epäselvyyksiä tai erimielisyyksiä. On hyvä, että kukin asia nyt hallitusohjelman osana käydään läpi ja tehdään niihin liittyen joko päätös uudistamisesta tai ennallaan pitämisestä.

Yleistä

Miessakit ry:n näkökulmasta lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa lainsäädäntöä ei pääosiltaan tarvitse uudistaa, mutta sen osia on täsmennettävä. Nykylaisissa keskeisimmät asiat lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuksiin liittyen on jo mahdollisimman tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti huomioitu, mutta lain noudattamatta jättäminen tulisi sekä laissa että viranomaiskäytännöissä ottaa nykyistä paremmin huomioon.

Lainsäädännön uudistamisen perusteluissa on tiedostettava, että sukupuolten tasa-arvoistumisen myötä sekä isillä että äideillä on nyky-yhteiskunnassa mahdollisuus olla mukana lastensa arjessa täysipainoisesti. Tämän ja erojen suuren määrän vaikutukset on ymmärrettävä ja siten kyettävä huomioidaan viranomaistyössä, sekä alalla toimivien eri ammattilaisten ja organisaatioiden toiminnassa. Näin osataan yhä paremmin huolehtia muun muassa siitä, että isyyden ja äitiyden merkityksellisyys sekä vanhemmille että lapsille tulee huomioitua lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta keskusteltaessa ja päätettäessä.

Miessakit ry:n lausunto perustuu seuraaviin kolmeen keskeiseen huomioon:

1. Lainsäädännön uudistamistoimet tulee kohdentaa niin kutsuttujen riitaisten erotilanteiden kohtaamiseen ja ratkaisemiseen.
2. Riitaisissa erotilanteissa asiat tulee aina pyrkiä ensisijaisesti ratkaisemaan pakollisen sovittelun kautta.
3. Vanhempien ja lasten hyvinvoinnin kannalta on tärkeätä huolehtia lapsen suhteen säilymisestä vanhempiin.

Lainsäädännön uudistamisen osana eroavien yhteispäätäntäoikeutta ei tule nykyisestä vähentää. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mikäli lapsen vanhemmat eron yhteydessä kykenevät sopimaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, sen mukaisesti asiassa tulee toimia. Vanhempien ei tällaisessa tilanteessa tule esimerkiksi joutua selvittämään viranomaisille valitsemaansa asumisjärjestelyä. Lain ja käytänteiden ei siis tule hankaloittaa ihmisten kykyä ja halua sopia.

Lainsäädännön uudistamisessa on pyrittävä vahvistamaan sopimisen kulttuuria myös riitaisissa tilanteissa. Tämä toimintatapaesimerkki vaikuttaa eroavien jälkikasvun kykyyn kohdata ja ratkaista vastaavia kriisejä omassa aikuisuudessaan. Tästä syystä riitaisissa erotilanteissa asiat tulee aina pyrkiä ensisijaisesti ratkaisemaan pakollisen sovittelun kautta. Tämä vahvistaa molempien vanhempien mahdollisuutta haastavassa tilanteessa rakentaa tulevaisuutta, jossa kaikkien osapuolten riittävä hyvinvointi voidaan turvata.

Kaikessa erotyössä (mukaan lukien lainvalmistelu ja eroperheiden tukeminen) tulee keskeisimpänä arvona olla se, että huolehditaan lapsen suhteen säilymisestä vanhempiin. Vain harvoissa poikkeustapauksissa tämä ei ole mielekäästä. On ymmärrettävä, ettei riitaisissakaan eroissa isien ja äitien halu huoltajuuden säilymiselle ole ytimeltään itsekästä oman edun ajamista, vaan ihmisyydelle tärkeä perustarve. Vaikeasta, psyykkisesti hyvin kuormittavasta tilanteesta johtuen se saattaa näyttäytyä vain oman edun ajamisena ja siihen liittyvänä toisen osapuolen mustamaalaamisena. Taustalla on kuitenkin ennen kaikkea vakava pelko asioiden järjestymisestä ja tulevaisuudesta, sekä luottamuspora – ja joskus jopa viha – eron toista aikuista osapuolta kohtaan. Tästä syystä lainsäädännössä, eroperheiden tukemisessa ja erokriisien ratkaisemisessa olennaisinta on ymmärtää erotilanteen psykologiaa. On siis positiivinen asia, että erotilanteessa olevalle vanhemmalle on kaikkein tärkeintä säilyttää hyvät suhteet lapseensa myös eron jälkeen. Samoin lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää, että hän säilyttää suhteensa vanhempiinsa. Ennen kaikkea lapsi tarvitsee hyvinvoivat vanhemmat ja tämä on keskeisintä myös lapsen edun kannalta.

Onnistuneella lainsäädännön kehittämisellä voidaan viranomaistoimintaa ohjata suuntaan, joka vahvistaa hyvinvointia myös kriisitilanteissa. On kuitenkin vältettävä sitä, että inhimillisten kriisien ratkaisemisessa ihminen unohtuu (ks. edellinen kappale). Lainsäädäntöohjaus tarvitsee rinnalleen rakenteita, jotka edesauttavat lain toteuttamista siten, ettei kriisissä olevien ihmisten kriisiä syvennetä. Näin voi tapahtua kun yhä uusia mahdollisuuksia lakiin vetoamiseen liittyvään riitelyyn lisätään lakia tarkennettaessa. Lainsäädäntöohjauksen rinnalle tulee siten liittää keskeisenä osana viranomaisten ja alan ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutuksen jatkuva kehittäminen, sekä riitaisten erojen pakollinen sovittelu.

Esitämme seuraavassa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistamiseen liittyvän lausuntomme siten, että olemme kirjanneet keskeiset näkemyksemme perusteluineen lainvalmisteluosaston muistion kustakin kohdasta (varsinainen lausunto *kursiivilla*).

Vuoroasumisjärjestelyt (OM:n muistion kohta 2.2.1)

Nykyistä lakia ei varsinaisesti tarvitse muuttaa, mutta on hyvä säätää tulojen- ja kustannusten jaosta vuoroviikkoasumiseen päädyttäessä.

Lapsen asumisjärjestelyt tulee riitaisissakin erotilanteissa ratkaista siten, että lapsen suhde molempiin vanhempiin säilyy. Suhteen säilymiselle on tärkeätä säännöllinen yhdessäolo ja yhteisen arjen jakaminen. Vaihtoehtoja asumisjärjestelyjen toteuttamiselle on monia, samoin näkemyksiä ja kokemuksia siitä, mikä on toimivinta. Resursseja tulee riittävästi kohdentaa siihen, että asumisjärjestelyistä riitelevien kesken löydetään vaihtoehto, johon kumpikin on valmis sitoutumaan. On myös hyvä huomioida, että lapsi saattaa tarvita puolueettoman edustajan tuomaan esille lapsen todellisen mielipiteen.

On tärkeä selvittää ja tiedostaa, milloin vuoroviikkoasuminen on hyvä asumisjärjestelyvaihtoehto. Laikiin liitettäviä säädöksiä tähän ei tarvita, mutta tietoisuutta tämän vaihtoehdon soveltuvuudesta on lisättävä, jotta se nimettäisiin soveltuvassa tilanteessa hyväksi vaihtoehdoksi.

Vuoroviikkoasumisesta on hyviä kokemuksia erityisesti tilanteessa, jossa vanhemmat kykenevät riittävästi rakentamaan yhteistoimintaan. Järjestely on ollut kokemusten mukaan erinomainen tapa huolehtia siitä ydintarpeesta, että lapsen suhde vanhempiin säilyy. Osassa tilanteista vuoroviikkoasumisjärjestely on myös vähentänyt riitaisuutta, kun vanhemmat ovat kokeneet oman vanhemmuutensa turvatuksi.

Toisaalta, monissa riitaisissa eroissa vuoroviikkoasumisjärjestelyllä ei ole ollut vaikutusta riitojen vähentymiseen, ja yhä syvenevä vastakkainasettelu on vaikuttanut siihen, etteivät lapset saa tarvitsemaansa mallia riitaisten asioiden ratkaisemisesta sopimalla. Vuoroviikkoasumisratkaisua ei myöskään suositella aivan pienen lapsen kohdalla. Ja, jos vanhemmat asuvat kauempana toisistaan, lapselle muodostuu kaksi erilaista elämää, kaverisuhteet puolittuvat, lapsi ei pääse jakamaan sitä aikaa kavereiden kanssa, jonka viettää toisen vanhemman luona. Tästäkään näkökulmasta katsottuna vuoroviikkoasuminen ei ole aina ongelmatonta.

Vuoroviikkoasumiseen päädyttäessä olisi asianmukaista jakaa myös tuet, etuudet ja kulut vanhempien kesken näiden henkilökohtaisiin tuloihin suhteutettuna. Tällöin on olennaista, että perustarpeisiin, eli asumiseen, asuntojen väliseen matkustamiseen, vaate- ja ruokahankintoihin sekä harrastuksiin liittyville kuluille määritellään järjestelyyn soveltuvat raja-arvot.

Kahden virallisen osoitteen määrittelylle ei ole riittävästi perusteluja. Enemmänkin tällainen rakenne lisääisi yhteiskuntabyrokratiaa ja mutkistaisi riitatilanteiden ratkaisua. On selkeyden takia mielekästä, että lapsen asuinpaikan mukaan määräytyy mm. se, mikä kunta on velvollinen järjestämään päivähoidon, koulupaikan, terveydenhuollon ym. lakisääteiset julkiset palvelut, ja että myös lapsilisät ja muut perhe-etuudet suoritetaan lähtökohtaisesti sille vanhemmalle, jonka luona lapsi väestörekisterijärjestelmän mukaan asuu. Kuten edellä kirjoitettua, nämä tulee kuitenkin täysmääräisinä huomioida vuoroviikkoasumisjärjestelyjen kustannusten jakamisessa.

Lisäksi on huomioitava, yhteishuoltajuus on yhteiskunnassamme hyvällä tavalla ensisijainen tapa ratkaista huoltajuuden perusrakenne. Arkikielessä sekoittuvat aika-ajoin käsitteet yhteishuoltajuus ja vuoroasuminen, eli joskus ymmärretään, että vain vuoroasumisjärjestelyyn kuuluu yhteishuoltajuus. Se, etteivät ne tarkoita samaa asiaa, on viranomaisten hyvä selvittää riitaisten erojen osapuolille.

Säännökset tuetuista ja valvotuista tapaamisista (OM:n muistion kohta 2.2.2)

Asian selkeyttämiseksi ja oikeustilan yhtenäistämiseksi tuetuista ja valvotuista tapaamisista on tarpeen ottaa nimenomaiset säännökset myös lapsenhuoltolakiin.

Valvotuissa ja tuetuissa tapaamisissa on liikaa tulkinnallisia elementtejä. Huoltoriidan osapuolet pysyvät usein horjuttamaan viranomaisten objektiivisen tilannekuvan näkemistä esittämällä vakuuttavastikin perättömiä väitteitä ja syytöksiä omaksi edukseen. Siksi on tarpeen määritellä tarkemmin valvottujen ja tuettavien tapaamisten edellytyksiä. Samoin perusteiden olisi hyvä jo alussa määritellä määräyksen tai sopimuksen kesto ja miten sen jatkamista tai päättämistä arvioidaan.

Muiden kuin vanhempien tapaamisoikeus (OM:n muistion kohta 2.2.3)

On hyvä, että nykyisen lapsenhuoltolain mukaisesti tapaamisoikeus voidaan vahvistaa oikeudellisesti sitovasti vain lapsen ja tämän vanhemman välille. Lakia voitaisi kuitenkin tarkentaa siten, että vanhemmalla tarkoitetaan myös niin kutsuttua sosiaalista vanhempaa, joka on erikseen määriteltävän osan lapsen elämästä toiminut hänen lähivanhempanaan. Lisäksi on huomioitava, että tuettujen ja valvottujen tapaamisten osana tapaajavanhemman isovanhemmillä on mahdollisuus olla mukana näissä tapaamisissa.

Lapsen tapaamisoikeudesta sovittaessa on keskityttävä lapsen lähivanhempiin. Lapset tarvitsevat tätä turvaa erityisesti juuri erotilanteiden keskellä. Asiaa ei tule lakiperusteisesti psykologisesta, sosiaalisesta tai viranomaiskäytännöllisestä näkökulmasta katsottuna mutkistaa.

Isovanhemmat ja muut lapsen elämän kannalta keskeiset henkilöt ovat lapselle tärkeitä ja vanhempien tehtävä on huolehtia siitä, että lapsi säilyttää suhteensa myös heihin. Erotilanteisiin liittyen lähtökohdaksi tulee olla, että lapsi tapaa esimerkiksi etävanhempansa isovanhempiä tavatessaan etävanhempaa. Keskeisintä on huolehtia, että eroavilla ja heidän kanssaan toimivilla on riittävästi tietoa siitä, kuinka merkityksellisiä lapselle ovat hyvät aikuis- ja sukulaissuhteet.

Vieraannuttaminen ja muut tapaamisen toteutumiseen liittyvät vaikeudet (OM:n muistion kohta 2.2.4 a)

Vieraannuttamisen takia lapsenhuoltolakiin ei tarvita uusia säännöksiä; vieraannuttamisen kieltäminen sisältyy jo voimassa olevaan lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Sen sijaan alalla toimivien viranomaisten osaamista tulee vahvistaa liittyen vieraantumisen negatiivisten vaikutusten ymmärtämiseen, sekä tahallisen että tahattoman vieraannuttamisen havainnointiin.

Tapaamisoikeuden tahallisen estämisen kriminalisointia tulee harkita sen ennaltaehkäisevän vaikutuksen vuoksi. Lisäksi laissa on tarpeellista säätää, että

- tapaamisoikeuden toteutumattomuuden syy tulee pikaisesti ja määräjassa selvittää ja vastuu selvittämisestä on annettava viranomaistahoille,*
- tapaajavanhemmalle tulee osoittaa tarvittaessa viranomaisapua siihen asti, että tapaamisoikeus toteutuu kulloinkin tehdyn sopimuksen mukaisesti (ainakin em. syyn selviämiseen asti), ja että*
- viranomaisten tulee ottaa huoltajuus- ja tapaamisoikeussopimus uudelleen käsittelyyn, ja tarvittaessa antaa lähihuoltajuus toiselle puolisolle, mikäli lähihuoltaja ei noudata tapaamisoikeudesta sovittua tai määrättyä ottaen huomioon kuitenkin molempien osapuolten soveltuvuuden lähihuoltajiksi.*

Tapaamismääräysten rikkomista on pidettävä yhtenä kriteerinä soveltumattomuudesta lähihuoltajaksi ja periaate olisi todettava lainsäädännössä.

Vieraannuttaminen on väkivaltaa lasta, ex-puolisoa ja itseä kohtaan. Se on väkivaltaa lasta kohtaan, koska lapsen hyvinvoinnissa yksi keskeisimmistä tekijöistä on riittävän hyvä ja kestävä suhde vanhempiinsa, myös erotilanteessa. On väkivaltaa hankaloittaa tätä tai mustamaalata lapselle keskeisiä aikuisia. Tämä vaarantaa vakavasti lapsen kokemaa turvallisuutta ja luottamusta. Lapsi on lojaali molemmille vanhemmilleen ja toisen mustamaalaaminen aiheuttaa kehitystä ja kasvua vakavasti vaarantavan ristiriitatilanteen, johon lasta ei koskaan saisi asettaa.

Vieraannuttaminen on väkivaltaa ex-puolisoa kohtaan, koska molempien vanhempien hyvinvoinnille on keskeistä säilyttää riittävä suhde elämänsä tärkeimpään asiaan, omiin lapsiin. Ja vieraannuttaminen on väkivaltaa itseä kohtaan muun muassa siinä mielessä, että erokriisivihassa ja turbulentissa tilanteessa tekee tietoisesti tai tietämättään paha, jota ei tasapainoisessa tilassa tekisi. Useimmiten vieraannuttaja katu ja syyllistää itseään jälkikäteen, vaikka se ei kaikille osapuolille näkyväksi aina tulekaan.

Viranomaisia ja alan ammattilaisia on jo peruskoulutuksen osana tuettava ymmärtämään vieraantumisen negatiiviset merkitykset lapsen tasapainoiselle ja turvalliselle kehitykselle. Samalla heitä on tuettava huomioimaan tahallinen ja tahaton vieraannuttaminen, ja tällaisesta toiminnasta kertovat keskeisimmät signaalit eroperheiden kanssa toimiessaan.

Koulutuksen sisältöjen tulee perustua riippumattomalle ammatilliselle osaamiselle, eli ilmiöön vaikuttavat tekijät tulee kyetä huomioimaan sekä tekijöiden että uhrien osalta neutraalisti. Vieraannuttamisen todentaminen on monesti hyvin hankalaa (ja vieraannuttamiseksi kun saatetaan helposti tulkita melkein mikä tahansa toisen osapuolen mielestä loukkaava tai negatiivinen teko), ja lapset joutuvat helposti keskelle taistelua todisteiden keräämiseksi toista vanhempaa vastaan.

Ongelmat tapaamisoikeussopimuksen pitämisessä voivat olla monisyiset: toisaalta kyseessä voi olla monimutkainen perhedynamiikka (ongelmat vuorovaikutuksessa, henkinen ja fyysinen pahoinpitely, jne.), toisaalta tarkoituksellinen tai tuottamuksellinen huoltokiusaaminen (esimerkiksi PAS- Parental Alienation Syndroma -persoonallisuushäiriö). On luotava tarkempia ja helpommin saatavilla olevia keinoja ja palveluita sen selvittämiseksi, mistä tapaamisoikeuden rikkomiset pohjimmiltaan johtuvat.

Lapsen asuinpaikan muuttaminen (OM:n muistion kohta 2.2.4 b)

Asuinpaikan muutoksesta tulee ilmoittaa etukäteen, josta syystä ilmoittamisvelvollisuus on syytä sisällyttää lapsenhuoltolakiin.

On olennaista huolehtia siitä, että lapsen elämän keskeiset muutokset tai aikomus sellaisten toteuttamiselle ovat lapsen vanhempien tiedossa. Muuttamista sinänsä tämän takia ei tule hankaloittaa tai estää. Tarkoituksen tulee pohjata siten siihen, että lapsen toisella vanhemmalla on riittävästi aikaa valmistautua muuton vaikutuksiin tapaamisjärjestelyjen osalta. Tällä varmistetaan tapaajavanhemman ja lapsen välisen suhteen säilyminen mahdollisen asuinpaikan muutoksen jälkeen siinä määrin, kuin se on mahdollista.

Vastuu lapsen tapaamiskustannuksista (OM:n muistion kohta 2.2.5)

Nykyinen oikeuskäytäntö on tässä asiassa kohdallaan, eikä lakia sinänsä tarvitse muuttaa. Poikkeukseksi voidaan harkita kirjattavan tilanne, jos vanhemmat päätyvät vuoroviikkoasumisjärjestelyyn (ks. asianomainen tämän lausunnon kohta).

Tapaamisista johtuvat kotien väliset kohtuulliset valtion matkustussäännön mukaisesti määräytyvät matkakulut tulee ottaa huomioon, kun määritellään mahdollista elatusmaksua. Koska nykyinen käytäntö toimii näin, molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen tapaamiskustannuksiin, eikä asiasta ei tarvitse ottaa lakiin säännöstä.

Oikeudenkäyntimenettelyn nopeuttaminen (OM:n muistion kohta 3.3.1)

Oikeudenkäyntimenettelyn nopeuttamiseksi on asetettava määräaika ensimmäiselle istunokäsittelylle. Jos kaikkien riitaisten erojen lähtökohtaratkaisuksi asetetaan yhteishuolto ja väliaikainen yleispätevä tapaamisoikeussopimus, olisi perusturva kaikkien osapuolten osalta kunnossa, ja määräaika voitaisi suhteuttaa nykyresurssien mahdollistamaan todellisuuteen.

Säädetty määräaika asiantuntija-avusteisessa sovittelumenettelyssä on riittävä ja on huolehdittava siitä, että määräajan noudattamiseksi on riittävät resurssit.

Yksilötasolla lapsen huoltajuusasia on niin merkittävä, että se tulisi ratkaista viipymättä. Viiveet ja välitilanteessa olo kriisiyttävät tilannetta jopa niin pahasti, että huoltajuusriita voi patologisoidua vuosiksi. Viivettä saatetaan myös ”hyödyntää” tahallisessa vieraannuttamisessa.

Määräaika sosiaaliviranomaisen selvitykselle (OM:n muistion kohta 3.3.2 a)

Selvityksen tekemiselle on asetettava määräaika. Jos kaikkien riitaisten erojen lähtökohtaratkaisuksi asetetaan yhteishuolto ja väliaikainen yleispätevä tapaamisoikeussopimus, olisi perusturva kaikkien osapuolten osalta kunnossa, ja määräaika voitaisi suhteuttaa nykyresurssien mahdollistamaan todellisuuteen.

Yksilötasolla lapsen huoltajuusasia on niin merkittävä, että se tulisi ratkaista viipymättä. Viiveet ja välitilanteessa olo kriisiyttävät tilannetta jopa niin pahasti, että huoltajuusriita voi patologisoidua vuosiksi. Viivettä saatetaan myös ”hyödyntää” tahallisessa vieraannuttamisessa.

Olosuhdeselvityksen hankkiminen kunnan ostopalveluna (OM:n muistion kohta 3.3.2 b)

Sosiaaliviranomaisen selvityksen hankkimista ostopalveluna ja siihen liittyvää lainsäädäntötarvetta kannattaa arvioida.

Yksityisiltä palveluntuottajilta olisi voitava hankkia olosuhdeselvityksiä siten, että niillä on lain edessä sama arvo kuin sosiaalilautakunnan antamalla viranomais selvityksellä. Tämä lisäresurssi on tarpeen, jotta riitaisten ja olosuhdeselvityksiä edellyttävien erojen edelleen kasvava määrä voidaan kohdata. Yksityiselle palveluntuottajalle asetettavat kriteerit tulee olla selkeät.

Lapsen kuuleminen ja osallistuminen oikeudenkäyntiin (OM:n muistion kohta 3.3.3)

Lapsen kuuleminen nykykäytännön ja lainsäädännön osalta on kohdallaan.

Oikeuskäsittelyt tulee hoitaa aikuisten kesken ja lapsen kuuleminen tarvittaessa toteuttaa nykykäytäntöjen mukaisesti. Lapsia ei tule velvoittaa ratkaisemaan vanhempiensa ongelmia. Lasten asemasta huolehditaan nykykäytäntöjen myötä riittävästi.

Toistuvat huoltajuusoikeudenkäynnit (OM:n muistion kohta 3.3.4)

Aiemmin voimassa ollut laki oli parempi ja se tulisi palauttaa sellaisenaan voimaan (ongelmat johtuvat juuri uudesta laista).

Huolto- ja tapaamisoikeuspäätökset tulee ensivaiheessa laatia niin, että perustana on yhteishuoltajuus ja riittävä tapaamisoikeus kummallekin vanhemmalle. Prosessin osana on huolehdittava siitä, että eroavat vanhemmat saavat riittävää tukea huoltajuus- ja tapaamisoikeussopimusten tekemiseen, koska he eivät turbulentissa tilanteessa ja toisinaan myös vihassaan välttämättä kykene huomioimaan keskeisiä tärkeitä asianosia. Yhteiskunnassa kannattaakin panostaa ammatillisesti johdetun vapaaehtoistukiverkoston rakentamiseen. Tällaisia tukihenkilöitä olisi tärkeä voida osoittaa molemmille vanhemmille.

Eron osapuolia on lainsäädännöllä tärkeä ohjata siihen, että sovitun mukaisesti on erojen jälkeinen elämä rakennettava. Muutoksen hakemisen tulee olla mahdollista vain olosuhteiden olennaisesti muuttuessa.

Lapsen huoltoa ja huostaanottoa koskevien prosessien päällekkäisyys (OM:n muistion kohta 3.3.5)

Muistiossa esille nostetun mukaisesti, on tarpeen selvittää, voitaisiinko tuomioistuinten välistä tiedonvaihtoa ja menettelyjen yhteensovittamista parantaa silloin, kun samaa lasta koskeva huolto ja huostaanottoa koskeva asia on yhtä aikaa vireillä eri viranomaisissa.

Tiedonkulkua voitaisi parantaa sillä, että hyväksytään viranomaistahojen luottamuksellisuusperusta riittäväksi arvoksi sille, että informaatiota voi jakaa ilman erillisten suostumusten hankintaa.

Isyyden kumoamisen vaikutus lapsen huoltoon (OM:n muistion kohta 4.4.1)

Asian selkeyttämiseksi on syytä harkita nimenomaista säännöstä siitä, miten isyyden kumoaminen vaikuttaa miehen asemaan lapsen huoltajana. Lisäksi olisi säädettävä, että jos huoltajuus on jatkunut vähintään erikseen sovittavan määräajan verran, tulisi tapaamisoikeuden jatkua vaikka isyys kumotaankin (ks. lausunnon kohta Muiden kuin vanhempien tapaamisoikeus).

On jo inhimillisesti katsoen tärkeätä laatia säännös siitä, miten isyyden kumoaminen vaikuttaa miehen asemaan lapsen huoltajana. Laki on ihmisiä varten ja on hyvin merkityksellistä, että niin merkittävän asian, kuin isyyden kumoamisen teknisetkin arjen vaikutukset ovat selkeitä. Lisäksi viranomaisilla tulisi olla käytettävissään tietoutta siitä, mistä mies tässäkin tilanteessa saa tukea psyykkiselle jaksamiselleen.

Lapsen huoltoon liittyvien sopimusten alan laajentaminen (OM:n muistion kohta 4.4.2)

On kannatettavaa, että riidattomissa tilanteissa tehtävienjaosta, oheishuoltajasta ja vanhemman tietojensaantioikeudesta voitaisiin sopia myös sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella.

Yhteiskunnan rakenteiden tulee suosia asioista sopimista. Riidattomissa tilanteissa on resurssien hukkaamista edellyttää tuomioistuinkäsittelyä. On kuitenkin samalla huomioitava, että huoltajuuden kaiventaminen on erittäin merkittävä oikeustoimi ja usein lähes peruuttamaton ratkaisu. Vanhempien tukemisesta päätöksenteon aikana on huolehdittava ja varmistettava, että nämä ovat riittävän tietoisia ratkaisujen sisällöistä.

Vanhempien oikeuksien ja velvollisuuksien täsmentäminen (OM:n muistion kohta 4.4.3)

Nykyiset käsitteet yhteis- ja yksinhuoltajuudesta ovat selkeitä, samoin yleisellä tasolla asumista ja tapaamisoikeutta koskevat käsitteet. Käsitteiden selventäminen on tärkeätä tilanteessa, jos joku osapuolista ilmoittaa, ettei ymmärrä käsitteitä. Vanhempainvastuu on hyvä käsitteenimi ja erityisen hyvä lain henkenä.

On olennaista, että viranomaiset ovat tietoisia siitä, mitä käsitteet tarkoittavat. Heillä tulee olla myös pedagogista osaamista siihen, että he kykenevät ne asiakkailleen tarvittaessa selventämään. Samalla on tärkeitä, ettei käsitteiden näennäisen epäselvyyden takia mennä eräällä tavalla mukaan riitaisesti eroavien huoltajuustaisteluun. On huomioitava, että osa ihmisistä tahallisesti tai tahattomasti ymmärtää käsitteet väärin. Esimerkiksi vuoroviikkoasuminen ja yhteishuoltajuus ovat eri asioita; monasti ilmaistaan, että vain vuoroviikkoasumiseen sisältyy yhteishuoltajuus.

Molempien vanhempien suostumus tulee yhteishuoltajuustilanteessa olla asioihin, joihin laki tai esimerkiksi koulun/harrastuksen käytäntö velvoittaa vanhempien suostumusta.

Vanhemmuussopimus (OM:n muistion kohta 4.4.4)

Vanhemmuussopimuksen tekemistä voidaan pareille arvostaen suositella, ja jos sellainen tehdään, sopimuksen on hyvä olla velvoittava erotilanteessa. Sopimuksen ei tule kuitenkaan olla lakisääteinen; vanhempien tulee olla oikeutettuja päättämään tästä itsenäisesti.

Ajatus sopimuksen taustalla on hyvä, mutta kyse on myös hyvin sensitiivisestä asiasta parisuhteen alussa.

Sovittelu ja muu varhaisen vaiheen tuki (OM:n muistion kohta 4.4.5)

Kaikki riitaiset erot tulisi ratkoa pakollisen sovittelun kautta (sovittelupakkoa ei siis kuitenkaan tule liittää tilanteeseen, jossa vanhemmat itse kykenevät asioista sopimaan).

Sovittelu on idealtaan juuri sitä, mitä aikuisten tulee tuleville sukupolville näyttää. Sovittelun osana voidaan korostaa vanhempainvastuuta eron jälkeen ja tuoda esille kaikkien osapuolten hyvinvoinnin kannalta tärkeitä ratkaisuja eron jälkeiseen vanhemmuuteen.

Sovittelun avulla voidaan myös osin ehkäistä huoltajuusriitojen syntymistä tai vähentää niiden kärjistymistä. Lisäksi sovittelun kautta on huomioitavissa se, että eron suunnittelu vanhempien välillä on eriaikaista, joten sovittelun avulla voidaan varmistaa, että vanhemmat ovat yhtäläillä tietoisia sopimuksen sisällöistä ja vaikutuksista.

Lopuksi

Pidämme tärkeänä, että erovanhempien ja heidän lastensa hyvinvointia tukevia rakenteita vahvistetaan yhteiskunnassamme. Yhteiskunnan lainsäädännön kautta toteuttama ohjaus ja rajanveto kuuluvat sen keskeisimpiin velvollisuuksiin. Olisikin toivottavaa, että nyt tehtävät päätökset joko uudistamisesta tai ennallaan pitämisestä toteutetaan valmiiksi asti siten, ettei eduskunnan lakivaliokunta tekemiensä päätösten jälkeen lähettäisi asioita enää uudelleen arvioitaviksi ministeriöihin. Erokriisit ovat ennen kaikkea inhimillisiä kriisejä, ja ihmiset tarvitsevat luottamusta selkeyteen ja pitkäjänteisyyteen kyetäkseen päästämään irti elämää horjuttavista kaunoista, ja voidakseen keskittyä tasapainoisen tulevaisuuden rakentamiseen. Tätä selkeyttä tarvitsevat myös tahot, jotka auttavat eroavia selviämään erosta eteenpäin.

Miessakit ry:n yksi päätoimintamuodoista on valtakunnallinen Erosta Elossa -palvelu, joka tukee ja opastaa miehiä ero-ongelmien käsittelyssä ja niistä selviämisessä. Toiminnan avulla miehet saavat henkilökohtaista keskusteluapua, neuvontaa ja vertaistukea niihin lukuisiin kysymyksiin, joita herää

parisuhteen uhatessa päättyä, varsinaisessa eroprosessissa ja ajassa eron jälkeen. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on turvata lapsen ja isän suhteen jatkuminen myös eron jälkeen.

Keskeisenä erotyötä yhteiskunnassamme tekevänä toimijana osallistumme mielellämme myös jatkossa lainsäädäntötyön tukemiseen.

Helsingissä 9.3.2016

MISSAKIT RY:N HALLITUS

Lisätietoja

Tomi Timperi
toiminnanjohtaja
Miessakit ry
+358 50 588 1687
tomi.timperi@miessakit.fi